

Reflexions d'un pintor sobre estètica¹

Jaume Muxart

Pintor i acadèmic de número

Aprenentatge

Per a mi va ser de gran transcendència que en el darrer curs de l'escola em parlessin del quadre en el seu conjunt, de la importància de l'equilibri global. Jo ja intuïa que, tant si feia una figura com un bodegó, el fons mereixia ser tractat amb el mateix interès per tal que tot em quedés ben lligat. Recordo que hi havia un professor que, en certa manera, es desesperava quan jo cercava una composició que em satisfés i que em feia refer el fons moltes vegades. Un cop resolta la figura, tant li feia el que proposés. Va ser després, a les classes del professor Labarta, que vam estudiar aquest aspecte en la seva magnitud. Ell ens va parlar de l'equilibrada distribució de clars i foscos, i de com treballar variant-ne les seves proporcions ens permetria controlar les diferents capacitats expressives de l'obra.

Quan a París vaig poder veure el *Guernica* de Picasso (fig. 2), em va ser permès gaudir i entendre l'obra en la seva totalitat. El tema i la solució plàstica formaven un tot genial.

Fotos cedides per l'autor.

Fig. 1. Jaume Muxart, *Autoretrat*.

Fig. 2. Pablo Picasso, *Guernica*.

L'estètica uneix l'art de totes les èpoques

Visitar pobles i museus m'ha donat una gran riquesa cultural i artística. Els diferents climes m'han ajudat a enriquir la retina, la paleta i els coneixements artístics.

Això m'ha afermat en la creença que només existeix un art, una estètica, i que aquesta uneix l'art de totes les èpoques i totes les tendències.

Estètica: prové de la paraula grega *aisthesis*.

Aisthesis: estudi de les sensacions i sentiments produïts per l'obra d'art.

L'estètica fa referència al coneixement sensible que ens dona els fonaments per al coneixement intel·lectual. Kant deia que el coneixement estètic és intuïtiu.

L'estètica exigeix, com ens diu Arnau Puig, “una constant reflexió mental, en un dels àmbits més difícils de dur-la a terme, el de la sensibilitat. L'àmbit de la sensibilitat és l'àmbit de la espontaneïtat, de la resposta directa a la topada amb l'entorn. És l'estudi del concret, ambigu encara, quan encara li manca el concepte. És l'estudi de la percepció en aquell moment en què només hi intervenen l'espai i el temps. L'estudi d'allò que encara no té classificació mental, però que ja és present, és SENSIBLE”.

Anècdota

Crec que en la pintura hi ha un clar interès estètic així com una recerca d'expressivitat. Se cerquen els ritmes, les fugues, els contrastos..., una realitat que va més enllà de la representació formal dels homes i les coses.

Per això parlo d'estètica, no de l'anècdota que pot generar el quadre. El pes de l'ANÈCDDOTA pot enfonsar el quadre.

Poso a tall d'exemple el gravats de Goya. Quan aquest adopta com a tema els desastres de la guerra no deixa que l'anècdota controlï l'obra, sinó que és el domini que ell té sobre el llenguatge plàstic el que li permet oferir una obra en què l'impacte estètic ens situa i orienta al voltant de la gravetat de l'obra.

Contra els formulismes

El treball de la plàstica artística serà sempre contrari a qualsevol formulisme que pugui fer una concessió diferent a la recerca pictòrica.

S'ha de tenir cura de dir el que veritablement es vol dir, també pel que fa al plantejament i l'execució adient.

La pintura ha d'estar per damunt de qualsevol condicionament formal, convencional o ideològic que comporti concessions alienes a les pròpiament pictòriques.

Difícilment una *acadèmia* ens mostrarà una estètica *viva*. La meua reacció en contra de l'acadèmia és precisament per aquesta pèrdua d'emoció.

Braque parlava de “la regla que corregeix l’emoció”, no de la regla que fa el quadre.

Són interessants, per exemple, els estudis de proporció àuria o el modulator, però aquests sols no ens portaran a l’execució d’una obra que provoqui una forta experiència estètica.

Encàrrec versus autenticitat

L’autenticitat la trobem en el dibuix dels nens, també en la lluita- estudi de l’artista. Crec que l’encàrrec de vegades pot matar l’artista.

A Rússia, per exemple, van voler controlar els artistes, volien que els encàrrecs els despertessin unes bones capacitats comunicatives.

Instint

De vegades l’instint és superior a la ment.

Cal un diàleg entre consciència i instint, un treball de la intuïció que porta al control general de l’obra.

Tinc un quadre d’un arbre amb un paisatge de la Costa Brava al fons, que finalment vaig resoldre amb dues taques que suren a la part superior dreta (fig. 3). Després de molt pensar, va ser l’impuls el que em va dur a l’atreviment de construir dues formes com dues reverberacions que, al meu entendre, sostenen el quadre.

Al cap de poc, estant a la Costa Brava, vaig presenciar una posta de sol com feia temps no veia i vaig tenir ganes de transformar aquell quadre, que tant m’havia costat, arran d’aquesta nova visió (fig. 4).

Me la jugo, sempre me la jugo. És el que més m’agrada.

Fig. 3. Jaume Muxart, *Costa Brava* (en blaus).

Fig. 4. Jaume Muxart, *Costa Brava*.

Arcaic / Minucios

La experiència estètica la retrobo més en allò arcaic que en la artificiositat del poliment.

M'interessa més el que trobo en la Colònia Güell que en la Sagrada Família; les escultures de Fídies que les de Praxítelles, la pietat *Rondanini* (fig. 5) que la Pietat del Vaticà, totes dues de Miquel Àngel.

L'entorn

L'entorn, el context, facilita l'experiència estètica. Moltes escultures de Chillida són enteses amb tota la seva força quan la ubicació és l'adequada (fig. 6). I no diguem les d'Henri Moore. Per aquesta raó la bona disposició de les obres en els museus és de cabdal importància. I per aquesta raó, és lamentable que els frescos de Taüll estiguin ara tal com estan per ser vistos. He de dir que la reforma proposada per Gae Aulenti em sembla del tot desencertada. No recull, et vol mostrar el fresc pel darrera, una experiència que mai ho ha calgut.

fig. 5. Miquel Àngel, *Pietà Rondanini*.

Fig. 6. Eduardo Chillida, *El peine del viento* (Donostia).

Fig. 7. Ashile Gorky, *The Betrothal II*, 1947.

I torno un moment a Chillida per recordar el seu amic Pablo Palazuelo que va ser qui el va ajudar a acostar-se i entendre millor l'equilibri i les formes en l'abstracció.

L'APROFUNDIMENT en la pràctica i l'estudi de l'art augmenta el *gaudi* de l'obra que contemplem.

Les experiències personals sensibles, la experiència visual de l'entorn, la seva comprensió profunda formen aquesta experiència estètica, que no pot adquirir-se només amb la lectura de textos que hi fan referència.

El pintor s'aproxima a les obres amb les quals s'identifica, però, mica en mica, és la seva experiència la que el duu a trobar el llenguatge en què s'integrarà més plenament. El resultat serà també per a nosaltres un cop fort.

Poso per exemple el pintor Gorky que, havent passat per etapes picassianes i mironianes, ens ofereix finalment el seu propi llenguatge que és el que més satisfà la nostra sensibilitat (fig. 7).

Riquesa expressiva

És mèrit de l'artista dominar diferents expressivitats. Quan l'artista no es copia ell mateix i té la capacitat i el domini sobre el llenguatge plàstic, pot tractar diferents temàtiques. Penseu en Miró, Picasso o tants altres.

L'estètica es manifesta en tots els estils artístics, tant en l'art figuratiu, com en l'abstracte, l'expressionista o el geomètric; i troba el seu valor tant en obres de forts contrastos com en altres de subtils diferències.

Probablement m'impresiona més l'obra dramàtica que l'alegre, però en totes dues hi reconec la funció o el valor estètic.

De l'esbós a l'obra final

L'obra final no pot ser un transport fred de l'esbós. Si és així, es converteix tan sols en una còpia. Tenim la sort de conèixer les fases del procés de creació del *Guernica* que va fotografiar Dora Maar. Allà podem veure que el procés va ser ben sempre viu.

Sèrie

El treball en sèrie permet anar a la recerca de l'essència, aprofundir en les variacions i trobar la proposta que millor expressa el que en aquell moment s'està cercant.

Sovint, i finalment, és tot el conjunt el que ha aconseguit l'enriquiment vers la funció estètica.

Fig. 8. Estudi del pintor Robert Motherwell.

Les tendències i la moda

Encara que la moda passi, ens queda, si algú l'ha salvada, una experiència estètica.

La insistència en aspectes que afecten massa la moda ens durà a la superficialitat i a la pèrdua de tot valor estètic.

Quan un conjunt d'artistes es mouen sota una tendència dominant, és entre tots que fan un treball que té part de les característiques positives de la sèrie. L'avenç de l'un fa moure l'altre. Pensem en els cubistes, per exemple. Però també en aquells períodes on els preceptes venien predeterminats.

Equivalències amb la música

L'oïda és més atent al desafinament. La vista no tant. Cal educar-la.

Valorar l'estètica en la plàstica és com atendre la música sense la lletra.

El llenguatge plàstic ja de per si pot transmetre alegria o tragèdia en funció de com estigui plantejat; sense l'anècdota ja està implícit el contingut en els aspectes formals.

Matèria

La forma, el color, la composició, el tipus de línia, i també la matèria, contribueixen a la percepció de l'estètica. Això ens ho han mostrat, entre altres, Alberto Burri i Antoni Tàpies, els quals arriben a controlar la matèria i fer-ne motiu per l'estètica.

I un últim apunt, aquest per les arts escèniques.

Recordo quan vaig veure la pel·lícula *Ran*, de Kurosawa. Em va impressionar molt, i no pel fet narrat sinó per com havia tingut cura fins a l'últim detall de la presentació dels fets. La posada en escena de les batalles, la indumentària dels guerrers i els estendards que duïen van fer que per a mi la visualització del film es convertís en una experiència inoblidable.

Antoni Clavé també es va interessar per les escenografies (fig. 9). Va fer muntatges de García Lorca i Shakespeare i volia introduir en els seus dibuixos alguns termes en la profunditat. L'exercici de línies obliqües i contrastos de clar i fosc van enriquir la seva obra.

Fig. 9. Antoni Clavé, escenografia per a *La casa de Bernarda Alba*.

NOTES

1. Aquest text és el resum d'una conferència que Jaume Muxart impartí a l'Acadèmia el 20 de desembre del 2006, tot exposant algunes reflexions i records personals sobre estètica des de la seva òptica com a pintor.